

Výhrada svědomí

Pojem „výhrada svědomí“

- Princip
  - člověk je svobodnou bytostí, která se může dobrovolně podrobit autoritě, ovšem nesmí být k takovému jednání nucena
  - může odmítnout konat něco, co je v příkrém rozporu s jeho svědomím
- zakotveno v právních systémech mnoha států (vojenská služba, poskytování zdravotních služeb)

Listina základních práv a svobod

- Čl. 1
Lidé jsou svobodní a rovní v důstojnosti i v právech.
- Čl. 6
Každý má právo na život. Lidský život je hoděn ochrany již před narozením.
Nikdo nesmí být zbaven života.
- Čl. 10
Každý má právo, aby byla zachována jeho lidská důstojnost, osobní čest, dobrá pověst.
- Čl. 15
Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena.

Zákon o zdravotních službách

ust. § 50 odst. 2

- Zdravotnický pracovník
může odmítnout poskytnutí zdravotních služeb
pacientovi v případě,
že by jejich poskytnutí odporovalo
jeho svědomí
nebo
náboženskému vyznání.

Zákon o zdravotních službách

- povinnost ihned informovat poskytovatele, který zajistí pacientovi jiného zdravotnického pracovníka
- nemůže-li poskytovatel zajistit jiného zdravotnického pracovníka, zajistí pacientovi jiného poskytovatele, pokud pacient zajištění jiného poskytovatele neodmítne
- záznam do zdravotnické dokumentace
  - odmítnutí zajištění jiného zdrav. prac. / poskytovatele
  - podepíše pacient a zdravotnický pracovník

Zákon o zdravotních službách

- zdravotnický pracovník nemůže odmítnout poskytnutí ZS pacientovi, pokud by odmítnutím došlo k ohrožení života pacienta nebo k vážnému ohrožení jeho zdraví a poskytovatel není schopen zajistit poskytnutí ZS jiným zdravotnickým pracovníkem
- obdobně se postupuje, odmítne-li poskytnutí zdravotních služeb poskytovatel

Důvodová zpráva k ZoZS

- Uplatnění „výhrady svědomí“ zdravotnickým pracovníkem nemůže jít k tíži pacienta.

Proto zákon vymezuje povinnost poskytovatele zajistit pacientovi jiného zdravotnického pracovníka, nemá-li takového pracovníka, tak jiného poskytovatele, který zdravotní služby poskytne.

Jestliže pacient zajištění jiného zdravotnického pracovníka nebo poskytovatele odmítne, tak poskytovatel povinnost „zajištění“ nemá.

Etický kodex ČLK

- Lékařský slib - Budu respektovat autonomii a lidskou důstojnost svého pacienta.
- § 2 odst. 5 - Lékař nemůže být donucen k takovému lékařskému výkonu nebo spoluúčasti na něm, který odporuje jeho svědomí.
- § 3 odst. 1 - Lékař plní vůči každému nemocnému své profesionální povinnosti. Vždy včas a důsledně zajistí náležitá léčebná opatření, která zdravotní stav nemocného vyžaduje.

Etický kodex ČSK

- Já, zubní lékař –stomatolog, člen České stomatologické komory, jsem svobodný člověk, zodpovědný za své myšlenky a skutky.
- Míra svobody, kterou požaduji pro sebe, je mírou, jež náleží každému člověku.
- Úcta k životu je výchozí myšlenkou mého jednání.
- Měřítkem naplňování Etického kodexu je mé vlastní svědomí.

Etický kodex ČLÉKK

- Lékárník zajišťuje soustavnost poskytované péče i v případech pracovních sporů, uzavření lékárny *nebo konfliktů s osobní morálkou či vírou*;
v takových případech je povinen informovat pacienty vhodnou formou o nejbližší lékárně, která jim poskytne péči.

Nález ÚS Pl.ÚS 1/12

XI./f Neposkytnutí zdravotní služby (výňatek)

- ZoZS umožňuje zdrav. pracovníkům neposkytnout ZS .... odporuje-li to jejich svědomí nebo náboženskému vyznání.
- Vedlejší účastníci jsou přesvědčeni, že napadené ustanovení § 50 ZoZS vystavuje pacienty riziku ohrožení jejich zdraví, nebo dokonce navádí ke spáchání trestného činu. Kritice podrobují skutečnost, že zdrav. pracovníci dál nebudou muset poskytovat pomoc bez ohledu na vlastní riziko, ačkoliv jim tato povinnost vyplývá z lékařské přísahy i z řady profesních kodexů.

- Námitky vedlejších účastníků se netýkají otázky, zda předmětná povinnost nezasahuje nepřipustným způsobem do základního práva zdravotnických pracovníků, což je i důvod, pro který se touto rovinou nezabýval (alespoň ne primárně) ani Ústavní soud.
- Možný nesoulad s ústavním pořádkem naopak spatřují z hlediska práva na ochranu zdraví a zdravotní péči osob, v jejichž prospěch má být zdravotní služba poskytnuta, jež má být v důsledku zákonem stanovených výjimek z povinnosti zdravotnických pracovníků ohroženo.

- Tento závěr však podle Ústavního soudu není správný.
- Z posledně uvedeného práva vyplývá obecná povinnost státu zabezpečit poskytování zdravotní péče občanům, což však neznamená, že každý zdravotnický pracovník musí bez ohledu na své svědomí nebo náboženské přesvědčení, resp. hodnoty, které vyznává, vždy poskytnout jakoukoliv zdravotní péči.
- Z hlediska předmětného práva totiž není podstatné, který zdravotnický pracovník tuto službu poskytne, nýbrž to, aby k jejímu poskytnutí došlo.

- Zaručuje-li zároveň § 50 odst. 2 věta pátá ZoZS, že k tomuto odmítnutí nedojde v případě, pokud by odmítnutím došlo k ohrožení života pacienta nebo k vážnému ohrožení jeho zdraví a poskytovatel není schopen zajistit poskytnutí zdravotních služeb jiným zdravotnickým pracovníkem, **je zcela evidentní, že se tato úprava nedotýká podstaty práva podle čl. 31 Listiny.**

Pozn:

čl. 31 LZPS : Každý má právo na ochranu zdraví. Občané mají na základě veřejného pojištění právo na bezplatnou zdravotní péči a na zdravotní pomůcky za podmínek, které stanoví zákon.

**Výhrada svědomí
zdravotnického pracovníka
x
autonomie pacienta**

Autonomie pacienta

- zdravotní služby lze pacientovi poskytnout pouze s jeho svobodným a informovaným souhlasem, nestanoví-li tento zákon jinak
- jestliže pacient odmítá vyslovit souhlas, učiní o tom písemné prohlášení - revers

Povinnosti zdrav. pracovníka

- poskytovat ZS v rozsahu odpovídajícím
  - jeho způsobilosti
  - zdravotnímu stavu pacienta
  - na náležitě odborné úrovni
  - řídit se etickými principy

Autonomie člověka

- Svoboda myšlení, svědomí a náboženského vyznání je zaručena. (čl. 15 LZPS)
- Součástí této svobody je možnost jednotlivců činit vlastní rozhodnutí o způsobu svého života a být tak aktivním tvůrcem své životní dráhy, neboli vytvářet si svůj životní projekt. (I.ÚS 2078/13)

Svědomí

- Svědomí je složka lidského nitra posuzující nebo určující jednání člověka z hlediska jeho mravních nebo jinak určených zásad.

Svědomí je u každého člověka zcela individuální, byť je spoluvytvářeno kulturními, náboženskými, etickými nebo jinými vlivy.

Povahou svědomí určováno chování člověka, takže z jeho chování lze činit úsudky o jeho svědomí.

? Výhrada svědomí ?

- Za předpokladu, že by to odporovalo svědomí nebo náboženskému vyznání zdravotnického pracovníka, tak by měl mít **právo odmítnout ?**

1.	provedení interrupce - na žádost ženy <u>bez</u> zdravotních důvodů nebo poškození plodu
2.	provedení interrupce - <u>ze</u> zdravotních důvodů ženy nebo poškození plodu
3.	předepsat hormonální antikoncepci za účelem zabránění těhotenství
4.	provedení plánované – neakutní operace odmítá-li pacient možnost transfuze
5.	účast na péči o pacienta, pokud odmítá výkon k záchraně života (např. amputace)
6.	přijmout dítě do péče praktického lékaře pro děti a dorost při vědomí, že rodiče odmítají povinné očkování
7.	Prostor pro vlastní komentář:

Popis případu (1)

- do porodnice přivezou mladou ženu – svědkyni Jehovovu
- lékaři jednoznačně doporučují porod císařským řezem
- žena souhlasí, ale v žádném případě si nepřeje transfuzi krve, nebezpečí smrti je si vědoma

Mohou pacientku odmítnout ?

- dojde k profuznímu krvácení a odpovědný lékař si je jist, že podání transfuze by zachránilo pacientce život

Má lékař v zájmu záchrany života mladé matky transfuzi podat, nebo má respektovat přání pacientky a nechat ji zemřít?

Může lékař uplatnit výhradu svědomí?

Popis případu (2)

- Pacientka se má podrobit operaci
- Odmítá ale podstoupit předoperační vyšetření
- Na provedení operace trvá
- Anesteziologové odmítají provedení operace

Uplatnili oprávněně výhradu svědomí?

Může poskytovatel odmítnout provedení operace?

Popis případu (3)

- Ženu posedlou plastikami odmítli lékaři znovu operovat (USA).
- Další operaci chirurgové odmítli
  - operace by mohla být příliš nebezpečná kvůli anestezii i reakci jejího těla na silikon;
  - ženě by mohlo jít během operace nebo po operaci o život.

Uplatnili tak lékaři výhradu svědomí?